

TÜRKİYE'DE 50 YIL İÇİNDE VETERİNERLİK ALANINDA VE ÖZELİKLE BİLİM VE ARAŞTIRMA KONULARINDAKİ GELİŞMELER

Prof. Dr. NİHAL ERK

Veteriner hekimliğin başlangıcı için elimizde kesin tarih gösteren belgeler yoksa da bu sanatın tarihinin çok eski olduğu bilinir. İnsanların hayvanları evcilleterek günlük yaşantılarına soktuktan sonra kendi hastalıkları için öğrendiklerini hayvanlarına da uyguladıkları kabul edilmektedir.

Tarih bilgilerimizin belgelere dayandığı dönemlerde, örneğin eski Mısır'da M.Ö. 2000 yıllarında yazıldığı tahmin edilen papirüslerde, daha sonra Hamurabi (M.Ö. 1728 - 1688) kanunlarında veteriner hekimlerin ve hayvan sahiplerinin karşılıklı uya-cakları durumu bildiren maddeler vardır.

Bu kadar eski bir tarihi olan bu mesleğin ciddi bir öğretime başlaması ancak 18. yüzyılda gerçekleşebildi. Veteriner öğretimi yapan ilk yüksek okul 1762 yılında Fransa'nın Lyon ilinde açıldı. Kısa zamanda Avrupa'nın diğer ülkelerinde de benzeri okullar öğretime başladı.

Türkiye'de ordunun veteriner hekim ihtiyacını karşılamak amacı ile 1842'de İstanbul'da ilk veteriner okulu açıldı. Daha sonra 1889'da yine İstanbul'da bir de sivil veteriner okulu öğretime başladı. 1921'de bu iki okul birleşerek öğretime devam etti. Cumhuriyet ilân edildiği zaman durum böyle idi. 1933'de okul Batı biçimi üniversitelere benzetilerek Ankara'ya yeni kurulan Yüksek Ziraat Enstitüsü'nün bir fakültesi olarak nakledildi. 1948 yılında Ankara Üniversitesine bağlandı. 1970'de Elazığ ve 1972'de İstanbul Veteriner Fakülte-leri öğretime başladılar.

İleri ülkelerde veteriner hekimin görevi tek tek hayvanları tedavi etmekten çok onları sağlıklı bulundurmak, yani hastalıklardan korumak ve daha verimli hayvanlar üretilmesini sağlamak, hayvansal yiyeceklerle insanlara bulaşan ya da doğrudan doğruya hayvanlardan insanlara geçen hastalıkları önlemektir.

Cumhuriyetin ilânından sonra bizde de bu amaç ön plâna geçmiş ve salgın hayvan hastalıkları ile etkili bir savaşa başlanmıştır. Bunların başında yüzyıllardır halkın elindeki hayvanlara büyük zararlar veren, Kurtuluş Savaşımızda ordunun hareketini bile yavaşlatan sığır vebası gelmektedir. Daha 1902'de Veteriner Hekim Adil Mustafa, arkadaşı Fransız araştırmacı M. Nicolle ile birlikte İstanbul'daki laboratuvarında bu hastalık etkeninin bir virus olduğunu dünyaya bildirmişti (*). Hastalığın savaşında ciddi plânlar ancak 1923'den sonra yapılabildi. Yeni açılan laboratuvarlarda serum üretimi ve pek az sayıda veteriner hekimin çabaları ile 1932'de hastalık yurdumuzda tamamen söndürüldü. Bunu diğer hastalıklarla savaş izledi. Bugün insan sağlığını da tehlikeye sokan, insanlarla hayvanlar arasında ortak seyreden hastalıklar, örneğin tüberküloz, bruselloz ve paraziter hastalıklarla başarılı şekilde savaşılmaktadır.

Daha önceleri bu gibi hastalıkların savaşlarında aşı ve benzeri maddeler dış ülkelere satın alındığı halde artık bunların hemen hepsi yurdumuzda yapılmakta, hattâ bazıları sığır vebası aşısında olduğu gibi dış ülkelere satılmaktadır.

Elli yıl içinde bilimsel deneme ve uygulamalarla Türkiye şartlarına en uygun hayvan ırkları yetiştirilmeğe çalışılmıştır. Hayvan sayısını artırmaktan daha önemli olarak iyi nitelikte ve yüksek verimli hayvan yetiştiriciliği amaç edinilmiştir. Özellikle böyle ırkların halka intikali için sürekli bir çaba sarfedilmektedir. Bugün daha iyi yapıya verimi olan mernos-yerli koyun melezlemesi ve süt inekçiliğinde bölgeye göre çeşitli melez sığır tipleri sağlanabilmiştir.

(*) Bugün klsâsik literatürde bu virus'un bulucusu Adil Mustafa ve M. Nicolle olarak kabul edilmektedir.

Bundan başka son elli yıllık süre içinde tam anlamı ile bilimsel diyebileceği önemli katkılarda bulunulmuştur. Özellikle kanser ve parazitoloji araştırmaları yep yeni buluşlara yol açmıştır. Sığırların kronik mesane iltihabı olarak bilinen enzootik bir hastalığın mesane kanseri olduğu anlaşılmıştır. Bu kanserin sebebinin Karadeniz kıyılarımızın ormanlık bölgeleri ile dünyanın aynı iklime benzer yerlerinde bulunan ve hayvanların (Japonya ile Kanada gibi ülkelerde insanların salata şeklinde) yediği eğrelti otundaki kanserojen madde olduğunu ilk önce Türk veterineri Mahir Pamukçu ortaya atmıştır. Böylece yeni bir bitkisel kanserojen maddenin varlığı dünyaya bildirilmiştir.

Elli yıllık çalışmalar sonucu yurdumuzda varlığı daha önce bilinmeyen parazitler ve bakteriyel birçok hastalık çeşitleri tesbit edilmiştir. Bundan daha önemli olarak dünyada şimdiye kadar bilinmeyen yeni tür parazitleri Türk veteriner araştırmacıları ortaya çıkarmışlardır. Eimeria ankarensis bunun bir örneğidir. Protozoa sınıfından olan bu parazit mandalarda ilk defa görülmüş ve Fahri Sayın tarafından dünyaya tanıtılmıştır (*). Aynı araştırmacı arkadaşları ile birlikte Eimeria ellipsoidalis adlı parazitini 1963 yılına kadar bilinmeyen biyolojisini de açıklamıştır. Böyle örnekler veteriner hekimliğin diğer konularında da mevcuttur.

Cumhuriyetin ilânından sonra geçen elli yıl içinde veteriner hekimlik mesleğinde bilim ve araştırmadaki gelişmeleri bize en iyi gösterecek belgelerin bilimsel yayınlar olduğu tartışılmaz. 1923 yılından önce bu meslek kollarında yayınlanan ilk dergi 1880'de çıkmış, fakat bir yıl sonra yayın durmuştur. Aynı dergi 1888'de bir yıl daha yayımlanmıştır. 1908'de İkinci Meşrutiyetin ilânı ile yeni bir dergi çıkarılmışsa da iki yıl sonra yayın sona ermiştir.

Veteriner mesleğinde gerçek anlamda bilimsel periyodikler 1923 yılında başlar. Bunların sayısı giderek artmış, bugün yal-

nız bilimsel araştırma sonuçları yayımlanan 5 periyodik, her türlü meslekî konuları yayan 2 dergi ve sayıları zaman zaman değişen veteriner odaları bültenleri mevcuttur. Yayınları adet olarak göstermek istersek şu sonuçla karşılaşıyoruz :

1923'e kadar 80 yıl içinde veteriner okullarında öğretim görevi almış kimselerin toplam yayınları 77 makale ve 35 kitaptan ibaretken 1923-1973 arası dönemde 1851 bilimsel makale ve 492 meslekî kitap yayımlanmıştır. Burada gelişmenin ne oranda olduğu açıkça görülmektedir.

Cumhuriyet döneminde Veteriner Fakültesi'nin yetiştirdiği bilim adamı sayısı da 6 ordinaryüs profesör, 56 profesör, 84 doçent ve 101 doktor veteriner hekim olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca fakülte dışından 50'ye yakın meslektaşın doktora yapması ve 100'ü aşkın veterinerin uzmanlaşması sağlanmıştır. Bu rakamlar araştırma hakkında bir fikir vermeye yeterlidir.

T.B.T.A.K. kuruluşundan bugüne kadar veteriner hekimliği konusunda 116 proje desteklenmiş ve desteklenmektedir. A.Ü. Veteriner Fakültesi Araştırma Enstitüsü raporlarında 1973 yılı araştırma proje sayısı 10'dur. Buna ayrıca doktora ve habilitasyon tez çalışmaları ve hiç bir kuruluşa bağlı olmayan yürütülen araştırmalar da eklenirse veterinerlik mesleğinde bilim ve araştırmada gerçekten çok verimli gelişmeler olduğu, memleketimizin hayvancılıkla ilgili bütün konularına bilim ışıklarının tutulması yolunda son 50 yıl içinde çok önemli adımlar atıldığı anlaşılmaktadır.

Yeni açılan iki fakültenin öğretime başlaması ile veteriner hekim sayısı yurt ihtiyacını karşılayacak şekilde yükseldiği zaman bilimsel araştırmaların da o oranda artacağı açıkça görülmektedir.

(*) Klâsik literatürde bu parazitin bulucusu F. Sayın olarak geçmektedir.

ATATÜRK'ÜN BİR SÖYLEVİNDE KULLANDIĞI ASRİLİK KELİMESİNİN ANLAMINI SORAN BİRİNE VERDİĞİ CEVAP ŞU OLMUŞTU :

— ASRİLİK, EFENDİLER, ADAM OLMAK, DEMEKTİR.